

רגע מכונן, אולי

לא מתה: המחאה חזרה, באדיבות בן גביר והחקיקה בכנסת • סקר: שלישי מבוחרי הימין מתנגדים ל"רפורמה", אבל לא רוצים שיבושים בנתב"ג. או בשום מקום אחר • מחקר: למה אתה בוחר שמאל ומקבל ימין • יוצאים לאור: קבוצה מגוונת של אנשי ציבור משיקה יוזמה מפורטת לבחירת אסיפה מכוננת לישראל, אחרי 75 שנים. אנשי נתניהו שמעו על זה

ביותר עבור ראש הממשלה נתניהו הוא לשוב לשיחות בבית הנשיא ולהקפיא את החקיקה. אך ביבי חש שאי אפשר לנטוש. שרים בליכוד מדברים בעקביות על הועם שהם חשים בימין, על הצורך העמוק במימוש לפחות חלק מה"רפורמה". מצד שני, לפי כל סקר שראיתי, בין שליש למחצית מהליכורניקים מסתייגים מאוד מההפיכה. הנזקים, הכלכלי והבינלאומי, עצומים. אבל חייבים לחוקק משהו. זו סתירה מוזרה.

החודש פורסם מחקר בינלאומי מרתק שעשוי להסביר את הסתירה היטב. החוקרים שאלו 12 אלף בוחרים שאלות – נניח בסוגיות של הגירה, או הפלות – ואז שאלו כ-800 פוליטיקאים מה לדעתם העמדות של הציבור. בתמצית, מתברר שלפוליטיקאים במערב יש הטיה שמרנית, ימנית. 81% מהפוליטיקאים, בימין ובשמאל, מאמינים שהציבור הרבה יותר ימני ממה שהוא באמת. יש להם בוחן מציאות לקוי. ד"ר ליאור שפר מאוניברסיטת תל-אביב הוא אחד המחברים: "הפוליטיקאים סבלו מהטיה שמרנית (ימנית) אפילו כאשר ביקשנו מהם להעריך רק את עמדות מצביעי המפלגה שלהם". זו תוצאה מדהימה, במיוחד, שימו לב, כי היא נכונה גם לפוליטיקאים בימין וגם בשמאל: כולם, גם מנהיגי השמאל, חשבו שהציבור יותר ימני ממה שהוא. המחקר נערך בקנדה, גרמניה, שווייץ, בלגיה – והוא המשך למחקר אחר, שהעלה תוצאות דומות בארה"ב. זו תוצאה שיכולה להסביר הרבה מהמתרחש בעולם. "אם רוב הפוליטיקאים חושבים שהציבור ימני יותר ממה שהוא", אומר שפר, "סביר שהם יירתעו מלקי דם עמדות ליברליות שהם טועים לחשוב שהציבור מתנגד להן. גם גבולות הליגיטימציה של ייצוג פוליטי בממשלות, למשל, עשויים להיות מושפעים מהטיה כזו: מפלגות משמאל עשויות להיתפס כשותפות לא מקובלות, בזמן שבציבור יש נכונות גבוהה יחסית לקבלן, וההפך לגבי מפלגות מהימין הקיצוני". מה הסיבה להטיה? לחוקרים אין תשובה חרימשמעתית.

מציעים סולם לכולם / אם אתם מחפשים עידוד, אולי תמצאו אותו בתמונה בעמודים אלה, שבה עומדים אלה, שבה עומדים שבעה ישראלים. שלא במקרה, יש שם חילוניות ומסורתיות, ציונות דתית בגוונים שונים, רב חרדי, אישה ערבייה-מוסלמית. לא מדגם מייצג, אבל קרוב. ויש להם הצעה. זה, כשעצמו, לא מפתיע. מראשית ניסיון ההפיכה המשפטית, קמו התארגנויות ואישים וניסו להוביל לפשרה. בבית הנשיא התקו הניסיונות הללו למו"מ, שכשל עד כה. במקביל ובמשך חודשים החלה צומחת יוזמה שאותה ריכזה פרופ' נטע ברק-קורן מאוניברסיטה העברית. התואר הראשון של ברק-קורן היה במשפטים ומדעי הקוגניציה, שילוב לא שכיח; את הדוקטורט עשתה בהרווארד. העבודה שלה מאופיינת בהתמקדות במשפט חוקתי מנקודת מבט אמפירית והתנהגותית. בפברואר כתבה מסמך שניתח את הצעת לוינ'רוטמן, והציע בסיס לדיון. תוך זמן קצר הוא הופץ בהמוניו, והפך, באורח נדיר, לקונצנזוס של ניתוח ענייני ביחס לרפורמה. מאז, ברק-קורן הייתה מעורבת מאחורי הקלעים במגעים, גם בבית הנשיא. אמרו לי עליה שהיא "מקצועית, מקורית".

בחודשים האחרונים היא ריכזה קבוצה של דמויות לא ידועות במיוחד בציבור הרחב, אבל מעניינות וכולטות, כל אחת בתחומה. הרב יוסף קמינר מירושלים הוא מייסד ונשיא מכון חכמת התורה, שמפתח פתרונות לציבור החרדי אל מול התפתחות טכנולוגית. ד"ר יהודה מימון הוא איש ליכוד, מאנשיו של משה כחלון בעבר, חבר סגל בבית הספר למנהיגות ע"ש מנדל, מייסד "ממזרח שמש" – בית מדרש למנהיגות חברתית ולשעבר מנכ"ל אליאנס. פרופ' חנה לרנר היא ראש בית הספר למדעי המדינה, ממשל ויחסים בינלאומיים של אוניברסיטת ת"א. ההתמחות שלה, בין היתר, היא בכתיבת חוקות מפרספקטיבה השוואתית. פרופ' משה הלברטל, שעוסק במחשבת ישראל ופילוסופיה, הוא אחד האינטיקטואלים הבולטים בישראל. גריר האני מעכו היא אשת חינוך ומגשרת, פעילה בארגונים החברתיים "עומדים ביחד" ו"נשים עושות שלום". הרבנית ד"ר תרצה קלמן היא יועצת וחוקרת הלכה, מהגרעין התורני בלוד ומהפעילות

כאשר האבוקות בערו באיילון ביום רביעי בלילה, אי אפשר היה שלא לחשוב על פריז. פרבריה, המדבר האורבני של הרפובליקה, בערו טוב. הריגתו של נאהל מרוזק בן ה-17 הציתה מהומות, ביזה ואלומות. מרוזק נורה לאחר ששוטרים ביקשו לעצור אותו לבדיקה בעודו נוהג; בשלוש השנים האחרונות נהרגו לפחות 20 תושבים צרפתים, לאחר שסירבו לעצור למשטרה. רובם היו ממוצא ערבי או צפון אפריקאי.

בישראל, מה שהניע את המוחים היה נאום פרישה יוצא דופן, תקדימי, של מפקד מחוז ת"א המודח, ניצב עמי אשד. הוא סיפר על ציפייה משתמעת של הדרג המיניסטריאלי, דהיינו איתמר בן גביר, "להפעיל כוח לא סביר. למלא את המיון באיכילוב... לשבור ראשים, ריסוק עצמות". חשבת על המשטרה שלנו, שעם כל ליקוייה המתרבים, אינה אלימה כמו כוחות השיטור של צרפת או ארה"ב. חשבת על המחאה פה, שמפגינה שבוע אחר שבוע מתחת לקריית הממשלה בת"א. סמל השלטון. עד כמה שידוע לי, הלון אחד לא נשבר שם. אין ספק שחסימת כבישים היא הפרת חוק; בהתחשב בכך שחלקים גדולים מהציבור משוכנעים שהממשלה מנסה לחסל את הדמוקרטיה, המחאה מרוסנת להפליא. בלהט ההפגנות, נשתכח העיקר. העדות של אשד. שרי משטרה שתובעים את דם המפגינים מהמחנה הפוליטי הנגדי, זה משהו שישראל לא חוותה. מצד שני, היא גם לא חוותה מעריץ (בהווה? לשעבר?) של רוצח המונים כשר לביטחון לאומי, ניסיון הפיכה משפטית, או חסימות כבישים בלתי נגמרות. זמנים קיצריים. וכך היה גם השבוע: לוחמי צה"ל נלחמו בסמטאות מחנה הפליטים בג'נין והתותחים רעמו. רוטמן המשיך בחקיקה בדורסנות הרגילה. במחאה ענו: המוזה שלנו לא שותקת, וגם לא הזמבורות. אמרו, ונסעו לנתבג באלפיהם הרבים.

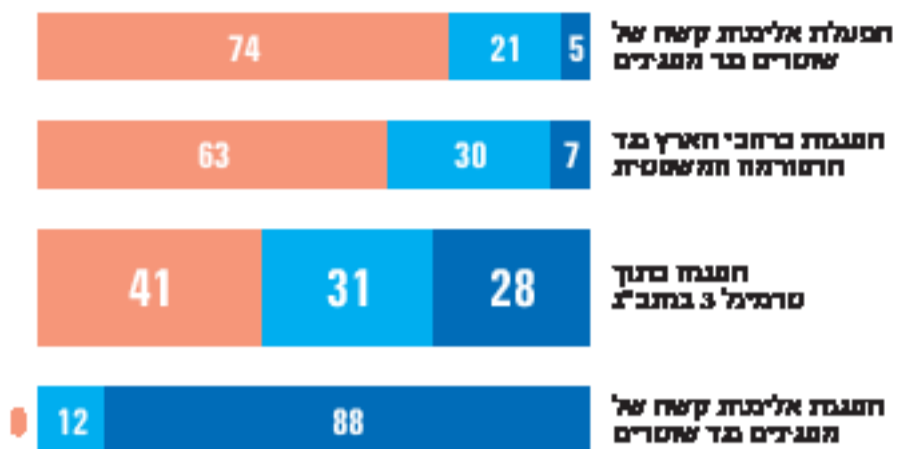
סקר הבוק שנערך בידי מרכז אקורד באוניברסיטה העברית מציג מה חושב על כך הציבור. התשובה הפשוטה: בשמאל, כל פעולה לבד מאלומות כלפי שוטרים תחזק את המחאה. בקרב תומכי מפלגות מרכז, ההפגנה בנתב"ג העלתה במקצת. הדרמה נמצאת בימין. והימין חשוב: למעלה משליש מהציבור הימני בישראל מתנגד ל"רפורמה". בלי השליש הזה, כפי שנכתב פה בשבוע שעבר, נתניהו ינצח. וכששואלים את אנשי הימין על הפגנות בנתב"ג, עם או בלי חסימת כבישי הגישה לנמל התעופה, התשובות חרימשמעיות – הם שונאים את זה. רוב הימין נגד המחאה בכל מקרה. אבל נתב"ג, בעצם כל פעולה של שיבוש שאיננה הפגנה – מרסקת את מעט התמיכה שיש בה (כתבה בנושא בהמשך המוסף). במקרה או שלא במקרה, סקר שפורסם השבוע בחודשות 13 העניק לקואליציה הנוכחית את התוצאה הטובה ביותר בחודשים האחרונים (לא כולל ערוץ 14), 56 מנדטים. ובכל זאת, נתב"ג ואיילון היו מפגן של כוח מרתיע. הדבר ההגיוני

ד"ר יהודה מימון,
פעיל ליכוד: "המחנה
המתנגד אינו אויב
שלנו. השאלה היא
כיצד אנחנו מממשים
את הכוח שבידינו,
בברוטליות, בייקוב
הדין את ההר?
הציבור הליכודי הרבה
יותר דיאלוגי ממה
שמשתקף בשיח"

מימין: הרב קמינר, פרופ' הלברטל, פרופ' ברק-קורן, הרבנית ד"ר קלמן, ד"ר מימון, אשת החינוך האני ופרופ' לרנר

בקרב מצביעי המרכז, הפעילות בנתב"ג הגבירה מעט את התמיכה במחאה

ידיעות אחרונות

בקרב מצביעי הימין, הפעילות בנתב"ג הקטינה את התמיכה במחאה

סקר דעת ציבורי • לא ששנה • סגול וטלחה

יצד הפעולות הבאות עשיות להשפיע על עמדתך כלפי המחאה

נתונים: סקר מכון אקורד באוניברסיטה העברית בירושלים, שנערך ב-4.7. דגימה אינטרנטית באמצעות חברת iPanel. הסקר כלל 908 משיבים מהאוכלוסייה היהודית הבוגרת, ללא ייצוג חרדי

בעצם, על מה לא. כאן נכנסת הפרוצדורה לתמונה. באסיפה יהיו 100 חברים. שלישי מהם ייבחרו בידי חברי הכנסת. שני שלישים ייבחרו בבחירות כלליות, עם אחוז חסימה טבעי – כך שהאסיפה תייצג את הציבור באופן המיטבי ביותר. לאחר הקמתה, האסיפה תתחיל בתהליך איטי, ממוקד בקונצנזוס, שתכליתו לא רק קביעת עקרונות להתנהלותה הדמוקרטית של ישראל, אלא גם מנגנונים לפתרון מחלוקות. לדוגמה, בית דין חוקתי. האסיפה לא תערב בעבודות הכנסת והממשלה, לא תחליט על מינויים. אם לא יהיה קונצנזוס, החלטות יתקבלו ברוב של שני שלישים. הכנסת, כאמור, תמיד תוכל שלא לאשר את המסמך הסופי. שאלתי את יהודה מימרן מה יגיד לחבריו בליכוד שיאמרו לו – עכשיו, כאשר יש לנו את הכוח לכוון חוקי יסוד, כאשר ניצחנו בבחירות, אתה רוצה לקחת מאיתנו את הסמכות המכוננת. "הייתי עונה להם כך: נכון, יש לנו את הכוח. תכירו בזה. אבל המחנה המתנגד אינו אויב שלנו. הוא חלק מאיתנו. השא"ל היא כיצד אנחנו מממשים את הכוח שיש בידנו, בברוטליות, בייקוב הדין את ההר? אני חושב שנוטים להגזים בייחוס עמדות קיצוניות ולא מתפשרות של הציבור הליכודי – הוא הרבה יותר דיאלוגי וקשוב ממה שמשקף בשיח הציבורי."

תהיתי בפני הרב קמינר, אחד החותמים, כאשר לרתיעה הט" בעית בציבור החרדי מפני מהלכים חוקתיים. הוא הרגיש שאכן, החרדים לא יזמו מהלך כזה, אלא יגיבו אם צריך. "האירועים בתקופה האחרונה הכניסו אותנו שוב לרגע חוקתי מסוכן, וכמו אז גם היום חכמי ישראל ינחו אותנו איך להיות שותפים באופן אקטיבי בעיצוב הרגע המסוכן הזה". שאלתי אותו מדוע שהחרדים לא יחכו בפשטות, עד שירשו את הארץ, דמוגרפית. התשובה שלו הייתה מדהימה. "כיהודים חרדים יש לנו זיכרון היסטורי ארוך. אם לא נפעל להנמיך את הלהבות ולא נגיע להסכמות בסיסיות, לא תהיה לנו מדינה לריב עליה. אנחנו החרדים מאמינים שמדינה זה לא דבר מובן מאליו, זה נס כל יום מחדש. כדי שהמדינה תשרוד, אנחנו מעדיפים להגיע לפשרות עם אחינו התל-אביבים ולחיות בארץ הקודש תחת שלטון ישראלי ובמדינה וכלכלה מש"גשגות, מאשר להיות צודקים ולרשת את הארץ לבר, אך להקריס את המדינה ולחיות תחת שלטון מאמס ובמדינה דיקטטורית ונחשלת. אנחנו פרגמטיים ואנחנו יודעים שאם לא תהיה להם תל-אביב וליברליה לנו לא תהיה יבנה וחכמיה". ההתרשמות שלי, אמרתי לברקיקורן, היא שיצרתם פה תהליך שלא ייגמר לעולם. לא אירוע מכונן, אלא עוד מוסד פוליטי שיישב על המדוכה לנצח. היא השיבה ש"כל האירועים המכוננים הם תמיד תהליכים, וחוקות הן לא מסמך כים סטטיים. החוקה האמריקאית ב-1787 הייתה מסמך חסר ופגום גם לשיטת מייסדיו והיא עברה תיקונים רבים בשנים לאחר קבלתה. מה שחשוב הוא שני-בחרי הציבור באסיפה יצליחו להגיע להסכמות רחבות על נושאי היסוד, ובכך לשקם גם את היסודות המשטרניים וגם את אמון הציבור בדמוקרטיה הישראלית, וביכולת של הקבוצות השונות להגיע להסכמות זו עם זו."

אין ספק שזו עבודה מרשימה. סיכויי היישום המידיים שלה נראים קטנים מאוד, אבל מי יודע. הנשיא הרצוג מכיר את ההצעה, וכך גם גורמים המקורבים לראש הממשלה ובכירים באופוזיציה. לכאורה סולם אולטימטיבי בי לכל הצדדים; הפיכת המשבר להזדמנות. המיזם דורש מהכנסת לוותר על סמכותה כרשות מכוננת, לפחות זמנית, בעבור גוף נבחר אחר. למרבה הצער, דווקא בנושא הזה נוצר בעבר קונצנזוס נדיר בין פוליטיקאנו: לוותר על כוח? לעולם לא. ■

הבולטות ב"בית היהודי". הקבוצה לא קיבלה מימון מאף עמותה או איל הון. אחרי שבועות רבים, הם מציעים לכולם סולם. יוזמתם לא תפתור את המשבר סביב ההפיכה המשפטית. היא שאפתנית יותר. הם מציעים להקים ולבחור את האסיפה המכוננת.

עם הקמת המדינה, נקבע שתיבחר אסיפה מכוננת להבאת חוקה; הכנסת הראשונה נבחרה ככזו, אבל מאוחר יותר התפרקה מהתפקיד. בדיעבד הותרש כי הכנסת נושאת בשני הכובעים, כמחוקקת חוקים ומכוננת חוקי היסוד שהם פרקי החוקה. חשוב להדגיש שזהו לא מיזם של המחאה, והחזות"מים אינם בהכרח מתנגדים לרפורמה במערכת המשפט. הם לא מציעים חוקה ליברלית במסורת אירופית. בעצם, הם לא מציעים עקרונות בכלל. הם מציעים להתחיל תהליך.

הייחוד בהצעה שלהם איננו הרעיון, כאלה יש הרבה, אלא בפי רוצדורה שלמה שהם בנו. איך תיראה האסיפה המכוננת. מה היא תעשה. מי יהיו חבריה וכיצד ייבחרו. איך יאשררו "כללי היסוד" שאותם תקבע האסיפה. הם נמנעים, במפורש, משימוש במי"ל"ה "חוקה". מהות עבודתם היא להסכים על התהליך של אסיפה מכוננת בדרך שמתחשבת בקבוצות השונות בחברה הישראלית. זה הרבה.

ההצהרה שעליה חתמו קובעת שישראל נמצאת במשבר חסר תקדים. שמעמדם של חוקי היסוד נשחק ונפגם בידי קואליציות שונות. "אנו מציעים מוצא מהמבוי הסתום: כינון אסיפה מכוננת, גוף ייעודי ונבחר, אשר יגבש את עקרונות וכללי היסוד של הדמוקרטיה הישראלית בהסכמה רחבה של כל סיעותיו. גוף זה יניח את היסודות לפעולות רשויות השלטון, כולל השיטה שבה יתוקנו ויעודכנו כללים ועקרונות אלה מעת לעת". המסמך – בין אם יקראו לו "חוקה" או בשם אחר – יובא למשאל עם, ולאחר מכן יאושרר בידי הכנסת. התקוות שלהם צנועות. "מטרת האסיפה המכוננת אינה להגיע לקונצנזוס בכל המחלוקות החברתיות בישראל, אף לא לגבש מדיניות בסוגיה נתונה, אלא לגבש הסכמה רחבה ובת קיימא על כללי המשחק".

"מעדיפים פשרה עם אחינו התל-אביבים" /

אני יודע, זה נשמע לכם דמיוני. שאלתי את פרופ' ברקיקורן מה גורם לה להאמין שהממשלה בכלל תהיה פתוחה למיזם כזה. "הבעיה היא שהממשלה יזמה בליץ של פתרונות גרועים מאוד לאתגרים ממשיים שמדינת ישראל מתמודדת איתם וחלוקה לגביהם כבר שנים, ובכך יצרה את המשבר החברתי החמור ביותר שישראל חוותה בכל שנותיה. הממשלה נמצאת היום בצומת דרכים, כי למרות שהיא מבינה שהיא כבר לא תגשים את התוכניות המקוריות במלואן – אין לה איך להרגיע את הציבור, את המשקיעים ואת הקהילה הבינלאומית, שחוששים משיטת הסלמי. הקמת אסיפה מכוננת במתווה שאנחנו מציעים מספקת מוצא, כי היא מאפשרת לממשלה להתחייב באופן אמין לכך ששינויים משטרניים יתבצעו בקדנציה שלה רק בהליך מיוחד ומקיף ובהסכמה רחבה". כאמור, סולם.

מבחינת דימוי, בפרט בינלאומי, זהו פתרון מבריק. התוכנית הוצגה לשר בולט, מקורב לנתניהו. הוא לא הסתיר את התלהבותו. מדוע? לכאורה, קידום חוקה הוא מלכודת פוליטית לכל מנהיג ישראלי. מיד עולות שאלות נפוצות על הזכות לשוויון (מה באשר לגיוס חרדים, לדוגמה), על זכויות תרבותיות של הציבור הערבי.

מחקר שכלל 12 אלף בוחרים ו-800 פוליטיקאים מצא ש-81% מהפוליטיקאים, בימין ובשמאל, מאמינים שהציבור הרבה יותר ימני ממה שהוא. ד"ר שפר: "סביר שהם יירתעו מלקדם עמדות ליברליות שהם סועים לחשוב שהציבור מתנגד להן"